

Thesis title Gendered Knowledge in the Management of Medicinal Plants: A Case Study of a Dzao Community in the Buffer Zone of Bavi National Park, Northern Vietnam

Author Mrs. Vu Thi Dieu Huong

M.A. Sustainable Development

Examining Committee

Lecturer Dr. Santita Ganjanapan	Chairperson
Professor Dr. Yos Santasombat	Member
Lecturer Dr. Pinkaew Laungaramsri	Member
Associate Professor Dr. Dianne E. Rocheleau	Member

ABSTRACT

In Vietnam, there have been a number of researches on local knowledge in resource management particularly in agriculture and forestry, but few researches have been done on local knowledge of medicinal plants from a gender perspective. The objectives of this research are: (1) to explore the impacts of national park land use policies and commercialization of herbal medicine on gendered access to, use and knowledge of medicinal plants; and, (2) how the Dzao women and men in a relocated village use their local knowledge to negotiate among community members and with outsiders for sustainable resource use and management.

Four concepts on gendered resource tenure, everyday practice, dynamism of knowledge and ethnoecology were employed in this study to investigate resource access, control, management, and dynamism of knowledge according to gender, class, space, ethnicity and age.

Using participatory rural appraisal, interview and questionnaires, and participatory observation, the study finds that before the establishment of Bavi National Park, the medicinal plant resource used to be considered as open access to all local people for domestic use. However, with the introduction of commercialization of medicinal plants and the strict regulations on forest protection of Bavi National Park, medicinal plant tenure can be more clearly seen as nested and gendered. It is adaptive to the new socio-economic and environmental situation of Hopnhat village.

Secondly, participation in the medicinal plant conservation project and the formation of a medicinal plant association lead to the restructuring of gendered landscapes and livelihood. Previously, development projects were considered primarily men's space. But through the medicinal plant association, women can gain a social space to negotiate for access and control of resources, particularly in their home garden.

The use and transfer of local knowledge is highly dynamic. It has been integrated with knowledge from outside the village through daily practices. Multiple mechanisms are used in order to acquire and transfer knowledge both vertically through lineage and horizontally through social networks such as the medicinal plant association as well as through travelling or selling products in the market. Also, the knowledge can be opportunistically acquired by individuals exposed to knowledge from experienced outsiders. However, recently, young local people have tended to adopt western medicine.

Finally, the policy and regulations of the park have excluded local people living in the area adjacent to the forest from using the forest resources. These regulations have more pronounced impacts on medicinal plant collectors than herbal experts and result in conflicts. Local people, in turn, have adopted several strategies during their everyday activities to regain their access to forest resources including avoidance, negotiation based on their personal relationship, negotiation based on sustainable development, searching in other forests and the cultivation of medicinal plants in home gardens. There is a current trend of depleting medicinal plant resources. Also, there are signs of erosion of local knowledge of the collection and use of medicinal plants due to strict enforcement of national park regulations. However, the continuity of the tradition of practicing herbal healing is still present through the learning processes of those who are herbal healer apprentices.

In conclusion, this research indicates a need to allow access for some uses with some regulations. It shows that guidelines for medicinal plant management and development of buffer zone areas should be developed by the government. In addition, local people should be involved in the process of developing this plan to ensure that they are its beneficiaries.

ชื่อวิทยานิพนธ์ ความรู้ของผู้หญิงและผู้ชายในการจัดการพืชสมุนไพร: กรณีศึกษาชุมชน
ชาว ในเขตกันชนของอุทยานแห่งชาติบาวิในภาคเหนือของเวียดนาม

ชื่อผู้เขียน นางวู ทิ เชียว เฮือง

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาอย่างยั่งยืน (หลักสูตรนานาชาติ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร. สันจิตา กาญจนพันธุ์	ประธานกรรมการ
ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ	กรรมการ
อาจารย์ ดร. ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร. ไคแอน อี. รอเชอโล	กรรมการ

บทคัดย่อ

แม้ว่างานการศึกษาวิจัยในประเทศเวียดนาม ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะในเรื่องของการเกษตรและป่าไม้มีอยู่จำนวนหนึ่ง แต่งานการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการจัดการทรัพยากรพืชสมุนไพรผ่านมุมมองของความสัมพันธ์หญิงชาย (gender perspective) นั้นกลับยังมีไม่มากนัก งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะ (1) สำรวจผลกระทบจากนโยบายการใช้ที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ และกระบวนการการผลิตยาสมุนไพรเชิงพาณิชย์ที่มีผลต่อการเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และความรู้ของผู้หญิงและผู้ชายที่เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นยา และ (2) ผู้หญิงและผู้ชายชาวที่อาศัยในหมู่บ้านที่ถูกอพยพมาตั้งในที่ใหม่นั้น ใช้ความรู้ท้องถิ่นอย่างไรบ้างในการต่อรองระหว่างสมาชิกในชุมชนเองและกับคนภายนอกในการใช้และจัดการทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน

การศึกษาชิ้นนี้ใช้แนวความคิดในการศึกษาสี่ด้าน ได้แก่ การถือครองทรัพยากรในด้านเพศสภาพ ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน พลวัตของภูมิปัญญาท้องถิ่น และนิเวศวิทยาเชิงชาติพันธุ์ เพื่อสำรวจตรวจสอบประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงการควบคุมและการจัดการทรัพยากร และ

พลวัตของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย ชนชั้น พื้นที่ ความเป็นชาติพันธุ์ และอายุ

จากการใช้วิธีการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การศึกษาชิ้นนี้พบว่า ก่อนการก่อตั้งอุทยานแห่งชาติบาวินั้น ทรัพยากรพืชสมุนไพรเคยถูกมองว่าเป็นทรัพยากรที่มีการเข้าถึงแบบเปิด (open access) สำหรับคนในท้องถิ่นไว้ใช้ในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม การผลิตพืชสมุนไพรเชิงพาณิชย์ และกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดในการปกป้องป่าไม้ของอุทยานแห่งชาติบาวิ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าลักษณะการถือครองพืชสมุนไพรนั้นซ้อนทับกันหลายชั้น (nested) และผันแปรไปตามลักษณะเพศสภาพ รูปแบบการถือครองดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปของหมู่บ้าน

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมในโครงการอนุรักษ์พืชสมุนไพรและการรวมกลุ่มในรูปสมาคมพืชสมุนไพรนั้นได้นำไปสู่การปรับโครงสร้างของภูมิทัศน์เชิงเพศสภาพ (gendered landscape) และต่อการดำรงชีวิต ก่อนหน้านั้น โครงการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการพัฒนามักถูกมองว่าเป็นพื้นที่ของผู้ชาย ทว่าด้วยการรวมกลุ่มในรูปสมาคมพืชสมุนไพรที่เกิดขึ้น ผู้หญิงสามารถมีพื้นที่ทางสังคมไว้ใช้ในการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในการเข้าถึงและควบคุมดูแลทรัพยากร โดยเฉพาะสิทธิในพื้นที่สวนครัวของพวกเขา

การใช้และการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นนั้นมีความเป็นพลวัตสูงมาก ความรู้ดังกล่าวได้ถูกบูรณาการเข้ากับความรู้จากภายนอกหมู่บ้านผ่านทางปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน กลไกหลายประการได้ถูกนำมาใช้เพื่อให้ได้มาและเพื่อถ่ายทอดความรู้ ทั้งในแนวดิ่งโดยผ่านความสัมพันธ์ของบุคคลระหว่างรุ่นในครอบครัว และในแนวราบโดยผ่านทางเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ไม่ว่าจะป็นกลุ่มสมาคมพืชสมุนไพร หรือแม้แต่จากการเดินทางท่องเที่ยวหรือการจำหน่ายสินค้าในท้องตลาดก็ตาม นอกจากนี้ ปัจจุบันบุคคลบางรายยังได้รับความรู้เมื่อมีโอกาสเหมาะสมจากพบปะบุคคลภายนอกที่มีประสบการณ์อีกด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อไม่นานมานี้ คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นมีแนวโน้มที่จะใช้ยาจากตะวันตกมากขึ้น

ท้ายสุด นโยบายและกฎเกณฑ์ของอุทยานแห่งชาติได้กีดกันคนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ติดกับป่าไม่ให้เข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ กฎเกณฑ์เหล่านั้นมีผลกระทบต่อบุคคลผู้เก็บหาพืชสมุนไพรมากกว่าจะมีผลกระทบต่อหมอชาผู้เชี่ยวชาญ และก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาเพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าว คนในท้องถิ่นได้ปรับใช้ยุทธวิธีหลายประการในกิจกรรมประจำวัน

เพื่อสามารถเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้ได้อีก ได้แก่ การหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้า การต่อรองที่อาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคล การต่อรองโดยยึดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นหลัก การเสาะหาสมุนไพรจากผืนป่าแห่งอื่นๆ และการเพาะปลูกพืชสมุนไพรในสวนครัว ในปัจจุบันทรัพยากรพืชสมุนไพรมีแนวโน้มลดลง ขณะเดียวกัน ก็มีสัญญาณบ่งบอกถึงการเสื่อมสลายความรู้ท้องถิ่นด้านการเก็บหาและใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร อันเป็นผลมาจากการบังคับใช้กฎหมายของอุทยานแห่งชาติ ถึงกระนั้น ก็ยังมีการสืบทอดจารีตดั้งเดิมในการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการการเรียนรู้ของผู้ฝึกหัดเป็นหมอยา

ข้อสรุปของงานชิ้นนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการอนุญาตให้มีการใช้ประโยชน์จากป่าในระดับบางด้าน โดยปฏิบัติตามกฎหมายบางประการ นั่นหมายความว่า รัฐบาลควรวางแนวทางการจัดการพืชสมุนไพรและการพัฒนาในเขตกันชนขึ้น ในขณะเดียวกัน คนในท้องถิ่นก็ควรจะมีส่วนในการร่วมวางแนวทางดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อให้มั่นใจว่าพวกเขาและเธอเหล่านั้นจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากแนวทางดังกล่าว